КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ГАЗЕТА КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

№ 1 (2355) 2026 р. ЗАСНОВАНА 25 ЖОВТНЯ 1929 РОКУ kunews.knu.ua

02 Хімія на смак і дотик

03 Зима випробувань: КНУ в період енергокризи

04 Наш біль і наша гордість

05 Досвід материнства під час війни

06 Україна чекає на вас!

КОЛАЙДЕР ІДЕЙ У СЕРЦІ КИЄВА

Фото УФМЛ

Новий колайдер запрацював у Києві – «ФізМатКолайдер». Інтелектуальні змагання такого формату вперше провів Український фізико-математичний ліцей КНУ. Змагання зібрали 28 команд з різних регіонів України – загалом 165 учнів.

Ці дні стали випробуванням не лише на знання, а й на самостійність та відповідальність. Школярі приїхали до міста, яке оговтувалося після масованого ворожого обстрілу, у холод і темряву. Попри все, Університет забезпечив тепло, світло, проживання, харчування та безпеку учасників.

Назва нового формату невипадкова. Колайдер у фізиці – це місце зіткнення частинок, де вивільняється потужна енергія і народжуються нові явища. У «вакуумі самостійності», без домашніх заготовок, без інтернету, без допомоги керівників і штучного інтелекту, учасники мали покладатися лише на власні знання, командну взаємодію й креативність.

Змагання проходили за шістьма номінаціями – від особистих першостей з фізики й математики до командних експериментів і турнірів фізико-математичних боїв. Команди щодня розв’язували нові складні задачі, готували доповіді, опонували суперникам, працюючи в умовах жорсткого часу й повної відповідальності одне за одного.

Щоб забезпечити чесну конкуренцію, після індивідуальної олімпіади команди розподілили на дивізіони. Це дозволило кожному боротися на своєму рівні, без відчуття приреченості й без поступок.

Вихованці Українського фізико-математичного ліцею традиційно показали високі результати, увійшовши до трійки лідерів у всіх номінаціях. А ще «ФізМатКолайдер» довів: зіткнення ідей, характерів і розуму здатне породжувати не лише перемоги, а й нову якість освіти.

ХІМІЯ, ЯКУ МОЖНА ПОБАЧИТИ Й ВІДЧУТИ

Історія Лекторію для юних хіміків триває у КНУ вже дев'ятий рік поспіль. Цьогоріч 45% першокурсників Хімічного факультету – його слухачі. А за всі роки роботи проєкт привів до авдиторій Університету вже не одну сотню потенційних студентів. Про те, як усе починалося і чому хімія тут завжди «на дотик», розповідають ідейні натхненники й незмінні прометеї проєкту, доценти Хімічного факультету КНУ Ольга ХИЛЯ та Демид МІЛОХОВ

– Як виникла ідея Лекторію для юних хіміків?

Свого часу ми розпочали активну роботу з молоддю: провели декілька днів відкритих дверей, тематичні екскурсії на прохання вчителів, виїзди в науково-практичні школи ліцеїв природничо-математичного напряму, дні науки – і так кілька семестрів. Це показало, що на етапі найактивнішого періоду пізнання втрачається найцінніше – можливість задовольнити природну цікавість учня, навчитись ставити питання та шукати відповіді на тисячі «чому?» і «як?», а шкільним вчителям бракує авдиторного часу, щоб занурюватися в цікаві теми глибше, ніж дозволяє навчальна програма.

Тоді й з'явилася ідея: а чому б не зробити щотижневі лекції для школярів? Почали з кількох зустрічей – і дуже швидко зрозуміли, що це працює. Так сформувався повноцінний навчальний план, який нині налічує 40–50 тем.

Розпочинали ще до карантину: щотижня з п'ятої вечора, заняття тривали інколи по три години. І це ніколи не були «сухі» лекції.

– Тобто експерименти були від самого початку?

Абсолютно. Ідеологія Лекторію – показати зв'язок хімічної теорії з реальним життям: промисловістю, біологічними процесами, повсякденними речами. Усі заняття супроводжувалися демонстраційними дослідами – часто авторськими. Ми хотіли, щоб діти зрозуміли: хімія всюди. І що вона не «страшна», а потрібна, навіть якщо ти не станеш хіміком. Принаймні для того, щоб прочитати склад ліків або продуктів і не вірити псевдонауковим страшилкам.

– Для багатьох це була перша лабораторія в житті?

Так. Часто діти вперше побачили пробірку саме в нас, адже не секрет, що у багатьох школах хімічні кабінети фактично зникли. Після лекцій навколо лабораторного столу ще довго збиралися маленькі групи, слухачі мали змогу повторити дослід, поставити запитання – і це було найцінніше. Видно було, як народжується справжній інтерес.

– Які досліди справляли найбільше враження?

Усе, що спалахує, вибухає або «вивергається», завжди викликає вау-ефект. Але були й складніші речі – наприклад, левітація надпровідників за температури рідкого азоту. Коли зразок буквально зависає в повітрі, це перестає бути абстракцією з підручника чи відео з японським потягом. Діти могли не лише побачити, а й взяти участь у досліді.

Поступово ми зрозуміли: одного лекційного формату замало. Так з'явилися практикуми. Ми перейшли до окремих практичних занять, особливо після карантину. Онлайн-лекції залишили для теорії, а практикум зробили очним і максимально безпечним. Формат такий: до 150 учасників розподіляються між кількома лабораторіями, далі – на малі групи по 3-4 особи з персональним консультантом. Це дозволяє працювати індивідуально й водночас масштабно.

– Як працювалося Лекторію під час карантину?

Перехід в онлайн-формат став окремим випробуванням для нашого проєкту: від проблем з логістикою до запису дослідів на відео. Адже це зовсім інший масштаб і подача матеріалу, ніж на велику авдиторію, довелося опанувати формат озвучування і монтажу відео. Робота могла тривати цілодобово, однак щотижня ми записували й викладали нову лекцію з дослідами. До переглядів відео залучалися до 300 учасників (у нас була реєстрація).

– Тоді ж стали помітними й ваші дописи на фейсбуці з розділу «Цікава хімія», де, наприклад, цитрус чи шампанське розглядалися з точки зору хімії.

Так, багато чого можна розповісти про начебто прості на перший погляд речі. Скажімо, як пахне мандаринка, чому вона помаранчева, яка від цього користь, про деякі цікаві складові – вітаміни чи біомолекули, що незвичайного можна з тим цитрусом зробити.

До речі, з таких питань виникла ідея створити окремий розділ роботи Лекторію. Це науково-популярні публікації, що будуть цікаві і школярам, і дорослим – і дотичним до хімії, і недотичним.

– Хто може стати консультантом Лекторію?

Не лише викладачі, а й студенти. Для них це важливий досвід – і комунікативний, і професійний. Вони вчаться разом із нами навчати та зацікавлювати, працювати в команді. Звісно, що ми готуємо їх до цього, проводимо спеціальні тренінги. Важливо, що різниця у віці зі школярами невелика, тож контакт виникає легко. До того ж такий досвід та набуті Soft skills корисні й для майбутніх грантів, і для академічної мобільності.

– Яка ваша цільова авдиторія?

Переважно старшокласники – 9-11 класи, але приходять і молодші школярі. Був навіть п'ятикласник, який кілька років поспіль відвідував Лекторій, а тепер став студентом і переможцем міжнародної хімічної олімпіади. Є діти, які ходять до нас роками – і потім ми зустрічаємо їх уже в університетських авдиторіях.

– Географія проєкту теж розширилася?

Так. Якщо спочатку це був Київ і область, то тепер на суботні практикуми приїжджають з Одеси, Сум, Черкас, Хмельницького. Навіть у найскладніші часи – з повітряними тривогами, без світла – заняття відбувалися, зокрема й у сховищах.

– Чи бачите ви реальний результат своєї роботи?

Безперечно. Цьогоріч майже половина першокурсників Хімічного факультету – наші слухачі. Хтось іде в медицину, хтось вивчає біологію чи обирає інші галузі, але базове розуміння хімії в них уже є. А головне – є інтерес і критичне мислення.

Лекторій для юних хіміків давно переріс формат гуртка. Це цілісна освітня система – з лекціями, експериментами, практикумами, підготовкою вчителів і відкритими онлайн-ресурсами. І, здається, найважливіше тут не формули й реакції, а момент, коли в очах дитини з'являється щире захоплення наукою.

Спілкувалася Лариса КІТ

КРОК ДО МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЇ

Фото ННЦ "Інститут біології та медицини"

На три дні поринули у захопливий світ біології та медицини школярі з різних куточків України – у ННЦ «Інститут біології та медицини» для них діяла зимова медико-біологічна школа. Її учасниками стали 78 старшокласників, для яких викладачі й студенти інституту підготували насичену програму з акцентом на практику та живе спілкування з наукою. Щоб кожному було цікаво й комфортно, навчання відбувалося за двома різними програмами – для учнів 10-11 та 8-9 класів.

Справжніми дослідниками відчули себе учні 10-11 класів уже з перших хвилин занять: вони працювали в лабораторіях, знайомилися з основами мікробіології та вірусології, розгадували біохімічні загадки, випробували себе в ролі хірургів на спеціальних хірургічних тренажерах. Не менш різноманітну програму запропонували для учнів восьмого та дев'ятого класів. Вони дізнавалися про принципи здорового харчування, працювали з мікроскопами, досліджували клітини й тканини, відкривали для себе основи генетики, фізіології та зоології. Особливе захоплення учасників викликали заняття з анатомії у лабораторії віртуальної реальності.

Фінальний день школи був присвячений актуальній темі – надання першої домедичної допомоги. За участі військових медиків школярі вчилися користуватися турнікетами, надавати самодопомогу та допомогу постраждалим у критичних ситуаціях, а також дізналися, як працюють медики на евакуаційних автомобілях.

За інформацією
ННЦ «Інститут біології та медицини»

ЗИМА ВИПРОБУВАНЬ: ЯК КНУ ПРОХОДИТЬ ЕНЕРГОКРИЗУ

Війна випробовує університети не лише на стійкість духу, а й на міцність стін, мереж і систем життєзабезпечення. Зима в умовах енергетичної кризи стала для КНУ справжнім тестом на витримку й відповідальність. Про холод у корпусах і тепло в серцях, генератори й сонячні станції, аварійні виклики 24/7 і віру в майбутнє розповіла проректорка з науково-педагогічної роботи (перспективний розвиток та інфраструктура) Лариса СОХАТЮК

– Чи була цьогорічна підготовка до опалювального сезону особливою з огляду на енергетичну кризу?

– Загалом підготовка була традиційною. Але досвід уже кількох воєнних зим змусив нас діяти більш прагматично. Зокрема, ми заздалегідь закупили запас ОСБ плит, розуміючи, що можливі пошкодження будівель через обстріли. І цей запас знадобився: коли внаслідок ворожої атаки постраждала будівля Міністерства освіти і науки України на Берестейському проспекті, саме Університет оперативно допоміг закрити там вибиті вікна.

Водночас ми усвідомлювали: будь-які пошкодження корпусів у зимовий період безпосередньо впливають на температурний режим. На жаль, ситуація з ураженням тепломереж призвела до того, що низка корпусів – від ННЦ «Інститут біології та медицини» до ВІКНУ – залишилися частково без опалення. Ми змушені були неодноразово зливати воду з систем, оскільки тиск при подачі теплоносія був недостатнім для можливості експлуатації системи теплопостачання в будівлях.

– Наскільки критичною є ситуація з температурою в корпусах?

– Подекуди вона справді критична. Наприклад, на Фізичному факультеті фіксували чотири градуси тепла. Частина системи опалення зазнала пошкоджень внаслідок розмерзання – її потрібно прогрівати, відсікати окремі ділянки, перекладати мережі. До того ж ці комунікації дуже старі. Через брак ресурсів у попередні роки регламентні строки поточного й капітального ремонту не завжди дотримувалися, і це дало про себе знати. Стан мереж, відверто кажучи, наразі незадовільний.

Саме тому ми запровадили щоденний температурний моніторинг. Служба експлуатації корпусів у спеціальній робочій групі щодня звітує про показники подачі та зворотного потоку теплоносія та фактичну температуру в приміщеннях.

– А яка ситуація з опаленням у гуртожитках?

– У гуртожитках ситуація загалом краща. Найбільше проблем було й залишається у гуртожитку № 15, певний час складно було і в № 14. У Студмістечку ми, так само як і в навчальних корпусах, запровадили щоденний моніторинг температур.

– Скільки студентів нині проживає в гуртожитках?

– На сьогодні у 22 гуртожитках фактично проживає 2067 осіб. На початку було понад 2300. Зменшення є, але воно не критичне.

– Чи довелося через холод і відключення електроенергії корегувати навчальний процес?

– Семестр розпочали, як і планували, 26 січня. Водночас структурним підрозділам, факультетам й інститутам рекомендовано до кінця лютого використовувати дистанційні технології навчання. Це вимушений, але зважений крок.

– Цієї зими було чимало снігопадів. Як організовано прибирання територій Університету?

– Території закріплені за корпусами, гуртожитками, Студмістечком, частину обслуговує відділ інфраструктури. У кожному підрозділі є відповідальні працівники. Снігоприбиральної техніки небагато: маємо три трактори, один із них нині на ремонті. Два працюють: один у Студмістечку, другий у Ботанічному саду та біля Червоного корпусу. Також використовуємо ручні снігоприбиральні машини й, звісно, лопати.

Людського ресурсу, на жаль, бракує – знайти двірників тепер надзвичайно складно.

– У яких умовах нині працюють служби експлуатації?

– Часто – у ручному режимі й фактично 24/7. Відсутність електроенергії одразу впливає і на тепло, і на воду. Працює аварійна диспетчерська служба: реагуємо на прориви, засмічення, перебої з електрикою, перевантаження мереж у гуртожитках. Це щоденна, напружена робота.

– Університет – це не тільки навчальні корпуси, а й ще чимало споруд. Як вони пережили рекордні морози? Чи не постраждали унікальні колекції Ботанічного саду?

– Ми дуже за це хвилювалися, але всі колекції вдалося зберегти. До оранжерей Ботсаду подавався теплоносій достатньої температури. Навіть знаменита пальма Лівістона не постраждала. Найнижча температура в оранжереях сягала плюс 14 градусів, але це у тих зонах, де рослини менш вибагливі до тепла.

Адміністрація Університету опікується всіма його будовами, навіть найдальшими. У пікові морози проректорка Лариса Сохатюк навідувала з робочими поїздками і Канівський природний заповідник, і спортивно-оздоровчий табір «Мрія», що в Обухівському районі, і Хутір Жуків, і навчальну базу в с. Лісники. Зокрема, фото до інтерв'ю зроблено якраз під час візиту до табору «Мрія».

«Піклуємося про всі структурні підрозділи КНУ, щоб люди відчували себе членами університетської спільноти попри всі відстані, – пояснює Лариса Михайлівна. – Адже співробітники віддалених підрозділів не завжди самі можуть привезти подання щодо своїх потреб. Також намагаємося оперативно вирішувати проблеми, які виникають у людей на місцях».

У Канівському природному заповіднику ситуація складна: електроенергію там подають лише кілька годин на добу, а без світла не працюють насоси опалення. Ми придбали для Канівського заповідника 10 тонн вугілля – це єдиний об'єкт Університету, де воно використовується. Крім того, туди буде передано інвертор з акумулятором.

– Скільки генераторів нині має Університет?

– Загалом на балансі КНУ 48 генераторів різної потужності. Найпотужніші встановлені в Червоному корпусі, Університетській клініці, Центрах харчування, Інформаційно-обчислювальному центрі. Є також менші – на 5-7 і 20 кВт. Важливо розуміти: навіть великий генератор не може забезпечити живлення всього корпусу, зазвичай це близько 40 % площі.

Ми дуже серйозно ставимося до безпеки: експлуатація генераторів погоджується з інспекцією з праці, призначаються відповідальні особи. Нещодавно Університет отримав у подарунок ще чотири генератори – їх передали в гуртожитки, нині триває оформлення дозвільної документації.

– Чи використовує КНУ альтернативні джерела енергії?

– Так, і цей напрям ми активно розвиваємо. В ННІ «Інститут геології», на ФРЕКС, на Фізичному факультеті вже працюють сонячні станції, ще кілька – змонтовані або готуються до запуску в ННЦ «Інститут біології та медицини» та на ІОЦ. Поки що це додаткове, а не основне джерело енергії, але рухатися в цьому напрямі доводиться дедалі швидше.

– Коли з дня у день працюєш у таких напружених умовах, щось неодмінно має надихати. Що дає вам відчуття майбутнього?

– Наші діти. Наші соціальні проєкти – Зимова школа для дітей співробітників, проєкт «КНУшки». Це маленькі, але дуже важливі цеглинки майбутнього. Коли бачиш зацікавлені очі дітей, розумієш, заради чого працюєш навіть у найскладніших умовах.

Попереду в нас великий обсяг роботи: енергоефективність, енергоменеджмент, термомодернізація корпусів разом із Європейським інвестиційним банком, утеплення гуртожитків, встановлення нових сонячних станцій. Рухаємося далі – крок за кроком, попри всі виклики.

Спілкувалася Лариса КІТ

КОЛИ ТАЛАНТ СТАЄ НАЦІОНАЛЬНИМ НАДБАННЯМ

ОЛЬГА СЛОНЕВСЬКА

Студенти, ліцеїсти та молоді науковці Київського національного університету імені Тараса Шевченка стали помітними учасниками Другого національного форуму талановитої молоді, який відбувся 23 січня в Києві. Загалом до події долучилися 67 представників університетської спільноти та Українського фізико-математичного ліцею КНУ, значна частина з яких була відзначена почесними нагородами та преміями.

За підсумками Форуму 56 учасників отримали відзнаки у семи номінаціях, що охоплюють ключові напрями сучасного розвитку – від STEM і природничих наук до гуманітаристики, інтелектуальних досягнень та спортивного лідерства. Серед нагороджених – учні УФМЛ Остап Гіщак, Лілія Хрущова, Дарина Зембович та випускник ліцею 2025 року, студент Фізичного факультету Олесь Федірко. Їхні здобутки на всеукраїнському й міжнародному рівнях стали прикладом високої якості системної освіти та наполегливої праці.

Вагомою подією Форуму стало вручення Премії Президента України для молодих учених 2025 року. Серед лавреатів – Андрій Місюра, доктор філософії в галузі природничих наук, асистент кафедри фізики функціональних матеріалів Фізичного факультету КНУ. Його наукове дослідження, присвячене створенню сучасних композитних матеріалів, відзначено за практичну значущість для обороноздатності держави та розвитку української науки.

Особливої ваги заходу надала участь Президента України Володимира Зеленського, який особисто вручив відзнаки молодим ученим і наголосив на важливості людського потенціалу як головної цінності країни.

Герої не вмирають

Родина Шевченкового університету несе непоправні втрати...

Університетським Віртуальним меморіалом ми вшановуємо пам'ять тих студентів, викладачів, співробітників, випускників, які ціною свого життя виборювали свободу України. Гіркий спомин про героїчно чи невинно загиблих шевченківців назавжди залишиться в наших серцях.

Леонід КРАМОРЕНКО – випускник Факультету радіофізики, електроніки та комп'ютерних систем 1998 року; командир 4 інженерного взводу 2 інженерної роти окремого інженерного батальйону 1228; загинув 15 жовтня 2025 року під Куп'янськом на Харківщині.

Володимир РАКША – випускник Факультету радіофізики, електроніки та комп'ютерних систем 2001 року; капітан, провідний фахівець Державного науково-дослідного інституту випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки ЗСУ; загинув 15 жовтня 2025 року.

Сергій МАТІЯСЕВИЧ – випускник ННЦ «Інститут біології та медицини» 2012 року; воїн 129 окремого батальйону територіальної оборони м. Києва 112 бригади; загинув 19 жовтня 2025 року біля села Предтечине Краматорського району Донецької області.

Антон БОНДАРЕНКО – випускник ННІ філології 2024 року; командир 1-го відділення 1 взводу оперативного призначення, в. о. головного сержанта 10 роти 4 батальйону 13 БрОП «Хартія» Нацгвардії України; зник безвісти під час виконання бойового завдання на Харківському напрямку 15 вересня 2025 року. 5 листопада 2025 року його загибель підтвердив тест ДНК.

Нікіта РУБЦОВ – студент 4 курсу ВСП «Фаховий коледж геологорозвідувальних технологій»; воїн Зведеної стрілецької бригади Повітряних Сил ЗСУ. 1 стрілецького батальйону Зенітно-ракетного взводу; загинув 1 грудня 2025 року на Сумщині.

Кирило ФОМІНОВ – випускник Факультету соціології 2013 року; офіцер, командир роти ударних БПЛА і аеророзвідки 80 ОДШБр; загинув 26 липня 2023 року.

Історії шевченківців, які загинули в російсько-українській війні з 2014 року, можна прочитати за QR кодом

НАШ БІЛЬ І НАША ГОРДІСТЬ

242 дні оборони Донецького аеропорту стали однією з найтрагічніших і водночас найгероїчніших сторінок новітньої історії України. За бетонними стінами летовища народився символ незламності – «кіборги», люди, які вистояли там, де не витримав бетон. Серед них – і студенти Шевченкового університету. 20 січня їхню пам'ять вшанували в КНУ

ЛАРИСА КІТ

Цього дня в Україні відзначають День вшанування захисників Донецького аеропорту – відповідно до спільного наказу Міністра оборони України та Головнокомандувача ЗСУ. Для університетської спільноти ця дата має особливе значення, адже імена Святослава Горбенка та Тараса Коваля назавжди вписані в історію КНУ.

Пам'ятний захід розпочався в ННІ філології. Ректор Володимир Бугров наголосив: оборона ДАПу, що тривала з травня 2014-го до січня 2015 року, стала одним із перших і найяскравіших прикладів самопожертви у сучасній російсько-українській війні. Українські захисники витримали те, чого не витримали залізобетонні конструкції.

Святослав Горбенко («Скельд») – вихованець ННІ філології, наймолодший серед «кіборгів». Він загинув у жовтні 2014 року, рятуючи побратима, і був посмертно удостоєний звання Героя України. Університет пам'ятає його не лише як воїна, а й як студента, який щиро прагнув навчатися, бути частиною академічної спільноти, будувати майбутнє.

Про Святослава говорили як про світлого, спокійного, внутрішньо зрілого юнака – вже тоді в ньому відчувалася сила характеру. Його ім'я першим викарбуване на меморіальних стінах Інституту філології. Він представляв кафедру мов і літератур Далекого Сходу та Південно-Східної Азії – підрозділ, який зазнав найбільших втрат у війні. З кожним роком, зазначали викладачі, говорити про ці втрати стає дедалі важче, але мовчати неможливо.

Пам'ятна хода продовжилася до Головного корпусу Університету – місця, де навчався Тарас Коваль («Вальтер»), студент ННІ права, захисник Донецького аеропорту, який загинув у березні 2022 року, боронячи Харківщину.

Тарас сприймав право не як формальність, а як спосіб служіння державі. Навчання для нього було продовженням військової відповідальності, а дисципліна – життєвим принципом. Викладачі згадували Тараса як зосередженого, вимогливого до себе студента з чіткою позицією та внутрішньою зрілістю.

Особливо зворушливими стали слова його нареченої Юлії Значко, яка показала світлини й відео з особистого архіву Тараса: кадри зруйнованого аеропорту, усмішки бійців серед руїн, погляд людини, впевненої у своєму виборі. У ці миті герой поставав не лише символом, а живою, близькою людиною – коханим, другом, сином.

Ми переконані: історії Святослава Горбенка й Тараса Коваля – це історії про високу самопожертву та невидані дипломи, про молодість, яка стала щитом для країни. Пам'ять про них – не формальність, а відповідальність університетської спільноти.

Завершилося вшанування захисників біля Місця Тиші, де викарбувані імена тих, хто не повернувся з війни. Хвилина мовчання, квіти, тиша – і відчуття, що ці імена живуть і відгукуються у діях нинішніх і майбутніх поколінь.

Герої не вмирають. Вони залишаються з нами як наш біль і наша гордість.

Фото С. Терещенко

ПАМ'ЯТЬ, ЩО ЗОБОВ'ЯЗУЄ

Для спільноти Київського національного університету імені Тараса Шевченка пам'ять про Героїв Крут – не лише сторінка історії, а й справа честі. Усвідомлення тяглості української боротьби – від січня 1918 року до сьогоднішньої війни – формує внутрішню стійкість і надає сили вистояти й перемогти.

ЛЕСЯ САКАЛЬ-ЛІСНІЧЕНКО

29 січня 2026 року університетська громада долучилася до вшанування полеглих у бою під Крутами. Цього дня три делегації КНУ вирушили до основних місць національної пам'яті: меморіального комплексу «Пам'яті Героїв Крут» на Чернігівщині, Державного історико-меморіального Лук'янівського заповідника та Аскольдової могили в Києві. Ректор, проректори, викладачі, співробітники, курсанти Військового інституту та студенти схилили голови перед тими, чиї імена навіки вписані в історію Університету й України.

На місці бою під Крутами представники КНУ згадали один із найтрагічніших і водночас найгероїчніших епізодів Української революції. Саме тут юнаки й студенти ціною власного життя змогли затримати ворога, давши Українській Народній Республіці шанс на міжнародне визнання. Серед загиблих були й вихованці Київського університету святого Володимира.

На Лук'янівському кладовищі вшанували пам'ять Володимира Шульгина та Володимира Наумовича – двох університетських студентів, чиї могили є єдиними збереженими похованнями крутян у Києві.

На Аскольдовій могилі під час церемонії ректор Володимир Бугров наголосив на безперервності української боротьби за державність і прямому зв'язку між подвигом крутян та жертовністю сучасних захисників. Свобода ніколи не давалася українцям легко, а тому її потрібно виборювати не лише на полі бою, а й у власній свідомості – через усвідомлення безперервності української державницької традиції. Сьогодні, як і понад століття тому, Україна має того самого ворога. І так само на війні гинуть студенти – ті, хто ще вчора навчався, мріяв і планував майбутнє. Пам'ять про Героїв Крут залишається для університетської спільноти моральним орієнтиром і нагадуванням про ціну свободи, яку українці змушені відстоювати з покоління в покоління.

Крути – це не лише минуле. Це відповідальність сьогодення і віра в перемогу, яку ми неодмінно здобудемо.

Фото В. Ількович

ДОСВІД МАТЕРИНСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ – У ФОКУСІ УВАГИ НАУКОВЦІВ

Психологи Шевченкового університету працюють над проєктом «Інтегративна модель чинників репродуктивної поведінки та перинатального психічного здоров'я жінок під час війни», що переміг у грантовому конкурсі Національного фонду досліджень України «Передова наука»

АННА ЛУКАНСЬКА

Проєкт, розрахований на 2026-2028 роки, втілюватиме команда на чолі з докторкою психологічних наук, професоркою, завідувачкою кафедри психодіагностики та клінічної психології Факультету психології КНУ Людмилою Крупельницькою.

В умовах війни та гуманітарної кризи не кожна жінка наважиться привести в цей світ немовля.

«За цим стоїть певна мотивація – невизначеність майбутнього, страх за безпеку свою і майбутньої дитини, обмежені ресурси, нестабільність ситуації», – констатує Людмила Крупельницька. Останнім часом до цього додалося емоційне виснаження, апатія та депресивні стани.

«З 2014 року народжуваність в Україні щороку знижувалася на 7 відсотків, а з початком широкомасштабного вторгнення ця тенденція значно поглибилася. Попри те, що кількість шлюбів залишається майже незмінною, подружні пари дедалі частіше відкладають зачаття дитини до кращих часів. Крім того, зростає ризик появи посттравматичних стресових симптомів у вагітних та породіль», – зазначає Людмила Крупельницька.

Вплив травмівного досвіду війни на жінок досліджували й за кордоном. Проте сучасна російсько-українська війна безпрецедентна за тривалістю та інтенсивністю, вона має інше соціально-культурне тло. Тому поширювати висновки щодо боснійських або сирійських жінок-біженок на український контекст не можна без попередньої верифікації, застерігає професорка. До того ж наукові знання про психічне здоров'я у перинатальному періоді сформовані на основі досліджень, проведених у країнах з високим рівнем доходу, де умови життя, медична інфраструктура та соціальна підтримка значно відрізняються від українських.

Завдяки проєкту науковці КНУ сподіваються заповнити таку прогалину. За підсумками дослідження планують написати колективну монографію про те, як впливають воєнні стресори на перебіг вагітності і пологів, на рівень психічного і соматичного здоров'я матері та дитини.

Над цією проблематикою психологи КНУ працювали й раніше – зокрема, у межах наукового проєкту «Перинатальне психічне здоров'я українських вагітних жінок та молодих мам під час війни». У 2022-2023 роках через опитування майже восьми сотень респонденток – ВПО та українських біженок за кордоном – визначали головні прогностичні чинники, що впливають на психічне здоров'я під час вагітності та перших місяців після пологів. З'ясувалося, що основним джерелом дистресу переміщених вагітних та молодих матусь є додатковий фінансовий тягар, пов'язаний з війною і міграцією, та відсутність або низька якість соціальної підтримки. До речі, українські жінки, які під час широкомасштабного вторгнення народжували в безпечних умовах, за кордоном, мали вищі показники післяпологової депресії порівняно з тими, які народжували вдома, в Україні.

Непереливки було й тим, хто рятувався від російських бомб у наших тилових регіонах: обстежені в межах проєкту внутрішньо переміщені жінки демонстрували більше випадків передчасних пологів та поширення соматичних захворювань, а третина з них після появи дитини мали симптоми посттравматичного стресового розладу. Ситуацію ускладнювали постійні ворожі обстріли критичної інфраструктури. Вже наприкінці 2023 року зафіксовано понад 1200 атак на систему охорони здоров'я, зокрема, на пологові будинки й дитячі лікарні. Частина медзакладів зруйнована вщент або перепрофільована.

Під час нового проєкту науковці КНУ планують вивчити досвід ще трьох сотень жінок, які звернуться до закладів охорони здоров'я для супроводу вагітності чи допомоги під час пологів.

«Методологія дослідження передбачає анкетування з використанням валідних психометричних інструментів, що дозволяють оцінити рівень психічного здоров'я жінки, якість материнського догляду, задоволеність досвідом пологів, наявність симптомів післяпологового стресу, депресивних та тривожних станів. Крім того, збиратимемо дані про соціально-демографічні характеристики, акушерський анамнез, досвід переміщення та переживання воєнної травми», – уточнює Людмила Крупельницька.

Над проєктом протягом 2026-2028 років працюватиме команда у складі професора кафедри акушерства та гінекології Одеського національного медичного університету, віце-президента Асоціації перинатологів України Володимира Артьоменка, а також співробітників кафедри психодіагностики та клінічної психології Факультету психології КНУ – доцента Ольги Морозової-Ларіної та асистентів Альони Вавілової, Антоніни Молотокас, Артема Баратюка й Назара Яценка. Крім того, до групи науковців долучився Станіслав Казаков – член наукової школи «Клінічна психологія» Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

На основі отриманих результатів створять інтегративну модель психологічних, соціальних та клінічних чинників, що визначають репродуктивну поведінку та психічний стан жінок у перинатальний період в умовах війни. Це фундаментальне дослідження матиме й прикладний ефект – використовуватиметься для розроблення профілактичних програм та клінічних протоколів підтримки вагітних та молодих мам у перші місяці після пологів. Зокрема, результати дослідження можуть бути використані в методичних рекомендаціях щодо супроводу вагітних жінок у кризових умовах, вдосконалення протоколів психосоціальної допомоги та впровадження інноваційних моделей підтримки у перинатальних центрах, медичних і соціальних закладах.

Напрацювання науковців планують інтегрувати у навчальні дисципліни освітніх програм з клінічної психології для магістрів. Автори також створять перший українськомовний словник із перинатальної психології. Проєкт сприятиме розвитку програм підготовки відповідних фахівців, зміцненню системи охорони психічного здоров'я в Україні та формуванню національної стратегії підтримки материнства в умовах воєнного часу.

НАУКОВІ ВИДАВНИЦТВА: ВОЛОНТЕРИ ТА ПРОФЕСІОНАЛИ

Про міжнародні стандарти діяльності університетських видавництв йшлося під час нещодавнього візиту представників КНУ до Університету Оксфорд Брукс. З якими ідеями повернулися до Києва наші фахівці, розповіла директорка Координаційного центру (КЦ) з випуску серії наукових періодичних видань КНУ, керівниця проєкту НФДУ «Теоретичні засади гармонізації редакційних практик українських наукових видань із міжнародними стандартами для конкурентоспроможної інтеграції України до європейського простору відкритої науки» професорка Ганна ХАРЛАМОВА

– Хто представляв Україну під час візиту до Оксфорда?

– Представництво КНУ очолювала проректорка з наукової роботи Ганна Толстанова, а загалом від України прибули проректори й працівники 16 університетів, а також МОН та НАПН. Поїздка відбулася завдяки доктору Френсіс Пінтер, що започаткувала проєкт SUPRR «Підтримка стійкості та відновлення українських видавництв». Тривалий час вона була CEO в Центрально-Європейському університеті, а наразі є консультантом для Amsterdam University Press.

З Френсіс я познайомилася ще на початку повномасштабної війни. У 2024 році вона спонсорувала поїздку дирекції КЦ КНУ на Франкфуртський книжковий ярмарок, де визріла ідея започаткувати масштабний проєкт із навчання представників університетських видавництв. Проєкт отримав назву University Press Publishing for Ukraine, а його головним партнером став Oxford Brookes University. Для початку вирішили скерувати свої зусилля на топ-менеджерів, які зможуть поширювати здобутий досвід далі.

– З якими враженнями повернулися?

– Це була дуже корисна менторська програма для українських редакторів та керівників наукового сектору ЗВО. Ми мали змогу ознайомитися з практичним досвідом провідних світових академічних видавництв: Oxford University Press, Cambridge University Press, Princeton University Press, UCL Press, Taylor & Francis, Springer Nature, BMJ Publishing, Crossref, CLOCKSS, JISC, RLUK, Ingram Content Group, STM. Програма була насиченою: від відвідання найкращих друкарень до обговорення сучасних викликів – застосування штучного інтелекту, використання метаданих, дотримання академічної доброчесності, а головне – питань фінансування університетського видавництва та відкритого доступу до результатів наукових досліджень.

– Як провідні видавництва ставляться до використання ШІ в академічних текстах?

– Час зняти стигму з використання ШІ. Але якщо звертаєтесь до LLM, то вказуйте, на якому етапі і якою саме програмою користувалися. ШІ інструментарієм дослідники послуговуються масово, особливо в наукометрії – всі ці красиві графіки малює штучний інтелект. У складі нашої делегації в Оксфорді була науковиця Яна Сичікова. Вона разом з групою науковців розробила таксономію GAIDeT для прозорого використання ШІ в науці, яку дуже добре сприйняли в міжнародних академічних колах.

– Ідей нашим науковцям не позичати, але часто бракує фінансів…

– Мені подобається приклад UCL Press – видавництва Університету Центрального Лондона. У нас наукові редактори працюють як волонтери, а в них одна стаття в академічному виданні має собівартість приблизно 800 євро. При цьому науковець не платить з власної кишені – є університетська програма, а також національний фонд розвитку науки та інновацій (UKRI – UK Research and Innovation), які все відшкодовують. Саме завдяки цим коштам і фінансується видавничий центр із восьми осіб, які отримують гідну зарплату. Але левову частку цієї суми становлять витрати на рекламу та маркетинг. У нас ці речі відсутні в принципі. Проте нині маємо шанс все змінити: якщо європейські країни могли собі дозволити трансформувати видавничу галузь еволюційним шляхом, то в нас немає часу на зволікання.

Спілкувалася
Анна ЛУКАНСЬКА

ЖИТТЯ І ЩАСТЯ В СХІДНІЙ АФРИЦІ

Директорка Центру дослідження країн Африки КНУ Вікторія УЛИГАНЕЦЬ поділилася особистими спостереженнями за життям племен Східної Африки

ЛАРИСА КІТ

Лекція відбулася в Музеї Ханенків і стала фінальним акордом першої тематичної виставки, присвяченої найспекотнішому континенту світу. Прикметно, що захід пройшов в один із найхолодніших днів київської зими, але попри мороз, зібрав широке коло зацікавлених слухачів.

Вікторія Улиганець щойно повернулася з Уганди – дев'ятої країни в її антропологічних дослідженнях. Раніше вона працювала в Ефіопії, Південному Судані, Бурунді, Танзанії. Тема лекції – «Життя і щастя в Східній Африці. Особисті спостереження» – була обрана невипадково. Перший і головний акцент, на якому наголосила дослідниця: ці люди справді щасливі – і саме з такої позиції вона розповідала про їхній світ.

Східна Африка – це сотні етнічних груп (лише в Уганді їх 54), кожна з яких живе за суворими правилами клану. Для успішного спілкування у племенах важливо знати етикет: навіть положення тіла під час розмови з вождем має значення. Віра в чаклунство й обряди тут залишається непохитною, а ідентифікація з державою – часто другорядною. Водночас держава намагається викорінювати найжорстокіші практики.

Особливе місце в житті племен займає обряд ініціації. Другий шанс у ньому неможливий. Він може бути безболісним і символічним або ж надзвичайно жорстким – як, наприклад, місяць виживання на самоті в лісі. Естетика тіла також має глибокий сенс: шрами, татуювання, прикраси є знаками статусу та ідентичності, а для чоловіків – ознаками жіночої привабливості.

Лекція торкнулася й шлюбної культури: шлюб у цьому світі – це регламентована кланом угода з чіткою «ціною» нареченої. Сімейні обов'язки, спадковість і навіть доля дітей суворо визначені

традицією. Окремо йшлося про трагічну долю так званих «мінґі» – «проклятих» дітей, яких у племінному світогляді вважають загрозою для спільноти.

У цьому світі, наголошує Вікторія Улиганець, немає жорстокості в нашому розумінні – це спосіб захисту клану. Це світ надзвичайно світлих людей, позбавлених зла й амбіцій. Їх не потрібно «виправляти» чи ламати – важливо зрозуміти й зберегти.

Нині племена поступово змінюються: з'являється одяг, телефони, зовнішні заборони. За кілька десятиліть ці культури можуть зникнути або асимілюватися. Саме тому польові дослідження Вікторії Улиганець є унікальними. Цей досвід вона передає студентам магістерської програми з африканістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка – єдиної на сьогодні в Україні.

Фото Музею Ханенків

ІСТОРІЯ В СВІТЛИНАХ

Перший у світі військовий фоторепортер зажив слави завдяки знімкам з України. Про це відвідувачам Музею Києва розповів асистент кафедри історії Центральної та Східної Європи Історичного факультету КНУ Іван СТИЧИНСЬКИЙ

АННА ЛУКАНСЬКА

Його лекція «Мілітарна фотографія на початку XX століття» відбулася у межах виставкового проєкту «Київ через об'єктив. З історії міської фотографії. 1850–1930 роки».

Відвідувачі виставки мали унікальну нагоду побачити історичні дніпровські краєвиди, старий Хрещатик і Поділ, Ланцюговий міст та інші інженерні споруди й архітектурні пам'ятки, знищені чи пошкоджені під час війн та забудов.

«Наш Університет як архітектурна домінанта міста часто опинявся в об'єктиві, та й сам був осередком розвитку фотомистецтва», – нагадує Іван Стичинський. Відомих майстрів запрошували до закладу в статусі офіційних фотографів. Фіксації потребував навчальний процес, а крім того, університети сприяли розвитку такого явища як наукова фотографія.

Серед піонерів світлопису та військового фоторепортажу варто згадати британського фотографа Роджера Фентона, який, власне, й привіз цей технічний винахід в Україну. Фентон зробив одні із перших знімків Києва, коли 1852 року на запрошення свого друга інженера Чарльза Віньйоля прибув до міста фіксувати різні етапи будівництва Ланцюгового мосту через Дніпро. Згодом як офіційний фотограф Британської армії вирушив до Криму.

«Розвиток та поширення фотографії в середині XIX століття безпосередньо пов'язані з військовою історією, адже під час воєнних кампаній зростала потреба у фіксації подій, – пояснює дослідник. – Зародження репортажної зйомки відбулося під час Кримської війни 1853-1856 років, тобто саме на території сучасної України – на жаль, нині тимчасово окупованій росією».

В об'єктив Фентона потрапляють прості солдати й офіцери. Протягом кількох місяців, проведених на фронті, він на власні очі бачить всі жахіття збройного протистояння, хоча й не фотографує загиблих та поранених. Одна з найвідоміших світлин британця – дорога, всіяна гарматними ядрами, – зроблена в Делагардовій балці в Севастополі. Вона отримала назву «Долина Тіней Смерті» та разом з іншими кримськими знімками автора була представлена у 1855 році на Лондонській виставці.

«Воєнні світлини Києва й Наддніпрянської України кінця XIX - початку XX століття стосуються здебільшого російської царської армії, значну частину якої становили українці. У нас було чимало гарнізонних міст, де військові диктували моду на фотознімки та були активними відвідувачами фотосалонів», – розповідає Іван Стичинський.

Військові були важливою й активною частиною суспільства, тому мілітарна фотографія може чимало розповісти про побут, одяг, смаки, повсякдення українців. Вже з другої половини XIX століття світлини стають поширеним явищем, а відповідно – одним із основних джерел вивчення історії тієї доби.

Фото надано Музеєм Києва

УКРАЇНА ЧЕКАЄ НА ВАС!

ЦЕНТР КОМУНІКАЦІЙ

У Київському національному університеті імені Тараса Шевченка відбулися випуски магістрів – події світлі й зворушливі, сповнені гідності, віри та надії. У складний для країни час Університет продовжує виконувати свою місію: формувати покоління освічених, стійких і відповідальних професіоналів.

До великої спільноти випускників КНУ долучилися магістри різних освітніх програм – філософи й психологи, філологи, міжнародники й журналісти. Вони навчалися під звуки тривог, подекуди в темряві чи онлайн, але зберегли головне – прагнення знати, творити й служити Україні.

Сьогоднішні дипломи – це не лише результат навчання, а знак зрілості, витримки та готовності брати відповідальність за майбутнє. Ми пишаємося вами й віримо: ваші знання, професіоналізм і людяність стануть опорою держави. У добру путь, магістри КНУ!

Рішення щодо реєстрації №1450 від 25.04.2024, ідентифікатор медіа R 30-04306
Телефони: 239-31-65, вн. 31-65. E-mail: newspaper@knu.ua
01033, м. Київ, вул. Володимирська, 60, кімн. 231

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:
С. ДАНИЛЕНКО – шеф-редактор,
В. БУГРОВ, О. ДОБРЖАНСЬКА, В. ЛИТВИНЕНКО,
К. СМИРНОВА, Г. ТОЛСТАНОВА

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:
Л. КІТ, Г. ЧУЙКО, Г. ЗОРЯ
Дизайн та верстка:
Центр комунікацій КНУ +38-044-239-34-60

Друк –
Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет"
Зам. № 226-11635